

УДК 811.112.2 : 81'373 (81'276.3 – 053.6)

ОЦІНКА ЯК МАРКЕР ЕМОТИВНОСТІ НІМЕЦЬКОГО МОЛОДІЖНОГО ЛЕКСИКОНУ

Т.С.Шавловська

кандидат філологічних наук,

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Стаття присвячена дослідженню емотивних одиниць німецького молодіжного лексикону, які виконують у мовленні функцію оцінки. Розмежовано поняття емоційності, емотивності, оцінності та експресивності, виявлено основні тематичні групи, що містять оцінні лексичні одиниці, визначено їх інтегральні ознаки.

Ключові слова: *емоційність, емотивність, експресивність, оцінність, молодіжний лексикон.*

Емотивна лексика традиційно вивчається з урахуванням таких категорій як оцінність, експресивність, образність, до того ж її зв'язок з оцінкою виявляється особливо тісним: емоція виконує функцію оцінки. Л.Г.Бабенко [1; 2], В.К.Вілюнас [3] відзначають здатність емоції здійснювати емотивну оцінку.

Сприймаючи явище навколишньої дійсності, суб'єкт одночасно може надати йому оцінки. Оцінка – це ставлення суб'єкта (мовця) до об'єкта, явища. Оцінка виражається мовними засобами, тим самим вона стає засобом елементів мови, що називають оцінністю.

Питання про взаємодію емотивності та оцінності залишається дискусійним. У ранніх дослідженнях чітко простежується тенденція до суворої диференціації таких понять, як емоційність, емотивність, експресивність, оцінність. У 80-х роках ХХ сторіччя, в сучасних дослідженнях уже висловлюються думки про тісний зв'язок емотивності й оцінності, їх все частіше розглядають як єдиний емотивно-оцінний компонент.

Деякі лінгвісти (В.К.Харченко [4], Н.А.Лук'янова [5]) виділяють емотивність, емоційність, оцінність як компоненти, що входять до смислового складу поняття «експресивність», підкреслюючи тим самим зв'язок цих понять.

Отже, за твердженнями однієї групи лінгвістів, оцінність і емотивність є нерозривною єдністю. Існує й інша позиція, згідно з якою оцінність і емотивність є різними компонентами, що передбачають один одного. Різницю між ними підтверджує той факт, що окремим підкласам емоційних явищ функція оцінки властива неоднаковою мірою.

Під час проведення даного дослідження було виявлено, що молодь приділяє велику увагу оцінюванню будь-яких суспільних явищ, подій. Підсвідоме прагнення змінити недосконалий навколишній світ згідно зі своїми уявленнями про правильне й фальшиве, справедливе і кривдне, бажання самоствердитися у колі однолітків і дорослих передусім втілюються в мовленні молодих людей через негативну оцінку всього, що їх так чи інакше не влаштовує. Позитивно оцінюються, як правило, власні вчинки, дії близьких і сторонніх людей, які у певних ситуаціях допомагають або підтримують мовців.

Серед усіх оцінних висловлювань у молодіжному сленгу найбільш поширеними є такі, що належать до тематичної групи «оцінка людини», яка містить стилістично знижену лексику, фразеологічні одиниці, вульгаризми, табуїзми.

Інтегральними ознаками, що об'єднують лексичні одиниці даної тематичної групи, є наступні:

- 1) приналежність лексичної одиниці до молодіжного сленгу;
- 2) предметно-логічне значення «позитивна або негативна оцінка людини» та наявність у конотативному значенні елементу оцінки людських якостей.

Слід відзначити, що всі лексичні одиниці даної тематичної групи мають додаткове емоційно-оцінне значення та яскраве стилістичне забарвлення. Тому сема «оцінка людини»

присутня в них як на предметно-понятійному, так і на конотативному рівнях.

Порівняємо, наприклад, *die verwöhnten Ärsche* – метафора, предметно-логічне значення якої – негативна характеристика підлітків із забезпечених сімей; вульгаризм вживається з метою образити співрозмовника; *die Irenfamilie – einfach irre* (гра слів), у предметно-логічному значенні немає яскраво вираженої семи «добрий» або «поганий», однак прикметник *irre* часто вживається схвально, тобто носить позитивну оцінку.

Емоційно-оцінна лексика, що виражає емотивну оцінку людини, на відміну від раціональної, завжди являє собою складніше явище. Предметно-логічна сема «оцінка» у таких випадках супроводжується конотативною семою «емотивність», оскільки раціональна оцінка набуває емоційного усвідомлення.

Така «багатошаровість» робить оцінку інтенсивнішою та виразною. Вона також виражає емоційне ставлення мовця до предмету оцінки: мені це неприємно або це мене приваблює, що викликає асоціативно-образне уявлення про поведінку прототипу.

У лексичному матеріалі тематичної групи «оцінка людини» чітко прослідковується взаємозв'язок емотивності, експресивності й оцінності, їх протиставленість один іншому та логіко-предметному компоненту кожної лексеми. Наявність цих лексичних одиниць свідчить про емоційний тип комунікації, емотивні знаки як її засіб, завдяки яким найбільш яскраво виявляється людська індивідуальність.

Оцінні висловлювання часто містять емотивну лексику з протилежним предметно-логічним значенням: *Das war geil. Hachmann hat ja zum Schluss nur noch abgekotzt, Alter, war der spastisch drauf. Ich sag dir.*

Так, оцінні прикметники *geil* і *spastisch*, які є молодіжними неологізмами і завжди вживаються для вираження позитивного ставлення мовця до предмету оцінки, сусідять у реченні з вульгаризмом *abgekotzt*, що, як правило, зустрічається у висловленні зневаги, відрази. Однак речення в цілому є позитивною оцінкою дій людини і виражає захват.

Наступне висловлювання є яскравим прикладом вираження емотивної оцінки життєвої ситуації за допомогою стилістично маркованих засобів: *Hinter dem Endbetrag steht ein S. Das heißt nicht Scheiße, sondern SOLL. Das wiederum heißt aber Scheiße.*

Персонаж роману Б. фон Штукрад-Барре самостійно заробляє собі на життя, однак не докладає особливих зусиль для його покращення. Його дратують заможні люди, які *fahren in teuren Autos ihre teuren Fressen spazieren*, він сердиться кожного разу, коли отримує рахунки, що підлягають негайній сплаті. Всі зобов'язання, норми, правила, за якими живе суспільство, всі *SOLL* його не влаштовують. Гра слів, основним елементом якої є фекалізм *Scheiße*, вказує на негативну оцінку не тільки окремої ситуації, але й життя простих людей взагалі.

Ставлення до осіб протилежної статі, особливо статеві стосунки, викликають найбільше занепокоєння молодих людей. Тому серед досліджених емотивних одиниць не останнє місце посідають висловлювання, що виражають негативну або позитивну оцінку міжстатевих відносин. Герой роману «Soloalbum», обезнадієний розривом з коханою дівчиною, намагається втішитися, шукаючи задоволення з іншими представницями прекрасної статі, проте усі його спроби приречені на невдачу: *Das Ficken mit ihr macht nicht sonderlich viel Spaß, aber der wenige Spaß ist angesichts der monatelangen Totalflaute natürlich immer noch kosmisch.*

Наведений приклад оцінного висловлювання начебто виражає позитивне ставлення мовця, на що вказує оцінний прикметник *kosmisch*, але наявність табуованої лексеми *das Ficken* і зміст речення в цілому впливають на читача негативно, виражають розчарування.

Оцінка будь-яких явищ, подій часто виражається в мовленні молоді через вживання так званих посилювачів і посилювальних напівпрефіксів, які збільшують емотивність оцінної лексеми й висловлювання взагалі. Так, у наступному прикладі завдяки напівпрефіксу *scheiß-* речення набуває негативної емотивності й виражає невдоволення життєвою ситуацією: *Aber ist ja keine Komödie, ist ja scheißechtes Leben.*

Вживання пейоративної лексики є однією з характерних рис молодіжного мовлення. В.М.Мокієнко пропонує класифікацію лайливої лексики та фразеології. Терміни «лайлива лексика» та «обсценна лексика» розуміються лінгвістом як такі, що взаємно перетинаються,

але не ідентичні. Лайка – це образливі, зневажливі слова, в той час, як обценна лексика включає брутальні вульгарні вислови, табуйовані слова. Головною ознакою, котра пов'язує ці дві лексичні групи, є емоційно-експресивна реакція на неочікувані й неприємні події, висловлювання, дії тощо.

Дослідник класифікує лайливу лексику за функціонально-тематичним принципом, виокремлюючи такі основні групи слів:

- найменування осіб з підкреслено негативними характеристиками:

- нерозумна людина;
- підла людина;
- нікчемна особа;
- повія;

- найменування «непристойних» соціально табуйованих частин тіла – так звані «соромітні» слова;

- найменування процесу здійснення статевого акту;

- найменування фізіологічних функцій (відправлення нужди);

- найменування результатів фізіологічних функцій.

В.М.Мокієнко зазначає, що вказані групи лайливої лексики представлені практично в усіх мовах світу. Національні особливості лайливої лексики пов'язані, на його думку, з комбінаторикою та частотністю лексем певного типу в кожній конкретній мові [6, 9-10].

Виходячи з цих критеріїв, автор розрізняє два основні типи лайливої лексики європейських мов: «Анально-екскрементальний» тип (Scheiss-культура, наприклад, німецька) та «Сексуальний» тип (Sex-культура, наприклад, російська) [6, 9-10].

Коренева морфема *scheiß* зустрічається у багатьох негативних емоційно-оцінних висловлюваннях німецького молодіжного сленгу. Іменник *Scheiße*, конотативна сема якого посилена модальними частками *echt* і *voll*, створює атмосферу безнадійності. Властивий молодіжному словотвору зменшувальний суфікс *i* в лексемі *Geschi-Test* вказує на зневажливе ставлення до навчання взагалі та виражає негативну оцінку шкільного предмету. Обидві емотивні лексеми виконують у реченні функцію негативної оцінки: ... *das mit diesem Geschi-Test ist echt volle Scheiße gelaufen...*

Фекалізм *Scheiße* є складовою частиною одного з найпоширеніших молодіжних вигуків – оксиморону *Schöne Scheiße*, наявність якого у висловлюванні автоматично відносить його до категорії оцінних: *Schöne Scheiße, Gabor und ich werden wohl NIIEEE zusammenkommen.*

У наведеному нижче висловлюванні антитеза, створена шляхом протиставлення двох прикметників, один з яких містить конотативну сему негативної оцінки (*ultrapeinlich*), інший – позитивної (*ultracool*), виконує функцію негативної оцінки, завдяки чому речення виражає відчай, розчарування: *Außerdem hat Mama mir eine ultrapeinliche Hundekotschaufel gekauft... Andere Kinder in meinem Alter zertrümmern Telefonzellen oder sprühen ultracoole Graffiti auf Containerwagen, und ich ras' mit einem Hundebesens durchs Gelände.*

Негативна оцінка може досягатися за допомогою іронічних висловлювань: *Mann, war das peinlich. Ich die Schaufel schnell ins Gebüsch geschmissen. Und was macht der fabelhafte Bobo-Boy? Er apportiert. Zum ersten Mal in seinem beschissenen Hundeleben apportiert er – die Hundeschaufel.*

Різноманіття лексичних, стилістичних, синтаксичних засобів вираження емотивності у наведеному прикладі дозволяє вірогідно передати весь спектр почуттів, які переживає героїня. Невпевнена в собі, незадоволена своєю зовнішністю, дівчина хоче здаватися привабливою, намагається будь-яким чином звернути на себе увагу осіб протилежної статі, проте її собака, якому вона іронічно, майже ласкаво надає негативної емотивної оцінки – *der fabelhafte Bobo-Boy*, водночас руйнує всі її сподівання. Порушення синтаксичної структури речення *Ich die Schaufel schnell ins Gebüsch geschmissen.* (відсутність допоміжного дієслова) надає вислову динаміки. Читач відчуває знервованість, швидкість думок, дій персонажу. Коли дівчина розуміє, що завдяки песу вона може стати посміховиськом в очах своїх однолітків, її охоплює відчай – *Er apportiert*, несамовита злість на тварину – *Zum ersten Mal*

in seinem beschissenen Hundeleben apportiert er – die Hundeschaufel. Висловлювання в цілому є негативною оцінкою не лише дій тварини, але й ситуації взагалі.

Дуже часто оцінні вислови містять тропеїзовані лексеми (метафори, метонімії), або виражені самими тропами: *Day-Clear-Schmiere vom Teenager-Vernichtungs-Syndikat*

Зазнавши ніщивної поразки у боротьбі з прищами, після використання усіх можливих рекламаних і рекомендованих засобів, героїня зневірюється, відчуваючи лише розчарування і злість на рекламу, косметичні засоби, світ дорослих. Наведений приклад містить дві метафори, які без додаткових пояснень несуть у собі негативну оцінку косметичного засобу і фірми виробника.

За допомогою метафор *Lurexputzlappen, die alte Henne* – зоофітоморфізм – героїня виражає своє негативне ставлення до нової подружки батька та її речей: ... *Die alte Henne zog immer wieder ihren Lurexputzlappen raus...*

Почуття вдячності, захвату, поваги до певних осіб маніфестуються у мовленні молоді позитивною оцінкою, яка виражається, як правило, через використання молодіжних емоційно-оцінних прикметників (*geil, cool, hip*), часто утворених шляхом семантичної деривації (*stark*), супроводжених відповідними посилювачами (*total, echt, voll*): *Find ich total geil, dass du nicht so 'n doofes Take-That-Tattoo auf dem Bauch trägst, sondern Klinisi. Echt stark für ein Mädchen* або *Gabor war total cool. Echt nett. Hat nicht mal gegrinst, nur gefragt, ob Nussek noch Punk gemacht hat wegen des Mathetests. Echt grell, obwohl Gabor meinte, das Zeug sei von seinem Vater. Voll hip der Typ.*

Слід зауважити, що семантична підгрупа лексичних одиниць з позитивно-оцінним значенням є невеликою за кількістю. Це пов'язане насамперед з позамовними факторами. Психологічно людина (тим більше представники вікової категорії «молодь») схильна передусім помічати негативні характеристики людей, що її оточують, і вважає, що вони можуть бути небезпечними. Позитивні якості сприймаються як «нормальні», звичайні.

Інколи у критичних іронічних висловлюваннях молоді, що здебільшого характеризують моральні якості або вчинки інших людей, поєднуються оцінна і характеризуюча функції: *Der Mann hat das Gehirn eines BSE-Whooppers.*

Ставлячи під сумнів розумові здібності дорослого чоловіка, Лара Квятковскі порівнює його мозок з шоколадною цукеркою, у складі якої міститься молоко корів, хворих на сказ. За допомогою яскравої метафори дівчина не тільки надає негативною оцінки людині, але й зневажливо характеризує її вчинки.

Отже, серед усіх оцінних висловлювань у молодіжному сленгу найбільш розповсюдженими є такі, що належать до тематичної групи «оцінка людини», яка містить стилістично знижену лексику, фразеологічні одиниці, вульгаризми, табуїзми. Результати аналізу художніх творів свідчать про те, що серед усіх оцінних висловлювань молоді переважну більшість утворюють такі, в основу яких покладено негативну оцінку предмета, події, явища, особи тощо.

1. Бабенко Л. Г. Лингвистический анализ художественного произведения / Людмила Григорьевна Бабенко. – Екатеринбург: Урал. ун-т, 2000. – С. 169-194.
2. Бабенко Л. Г. Филологический анализ текста / Л. Г. Бабенко, Ю. В. Казарин. – М. : Академический проект, 2004. – 400 с.
3. Вилюнас В. К. Целепобуждающая функция эмоций / В. К. Вилюнас // Психологические исследования / В. К. Вилюнас. – 1973. – Вып. 4. – С. 47-48.
4. Харченко В. К. Разграничение оценочности, образности, экспрессии и эмоциональности в семантике слова / В. К. Харченко // Рус. яз. в школе. – 1976. – № 3. – С. 66–71.
5. Лукьянова Н. А. Экспрессивная лексика разговорного употребления. Проблемы семантики / Нина Александровна Лукьянова. – Новосибирск : Наука, 1986. – 230 с.
6. Мокиенко В. М. Русская бранная лексика: цензурное и нецензурное / В. М. Мокиенко, Т. Г. Никитина // Словарь русской брани (матизмы, обцензизмы, эвфемизмы). – СПб. : Норинт, 2003. – 448 с.

Шавловская Т. С. Оценка как маркер эмотивности немецкого молодежного лексикона.

Статья посвящена исследованию эмотивных единиц немецкого молодежного лексикона, выполняющих в речи функцию оценки. Разграничены понятия эмоциональности, эмотивности, оценочности и экспрессивности, выявлены основные тематические группы, содержащие оценочные лексические единицы, определены их интегральные признаки.

Ключевые слова: эмоциональность, эмотивность, экспрессивность, оценочность, молодежный лексикон.

Shavlovskaya T.S. Evaluation as a Marker of Emotiveness of the German Youth Vocabulary.

The article deals with the emotive units of the German vocabulary of youth, which perform the evaluation function in speech. The categories of emotionality, emotiveness, evaluativeness and expressivity are determined; the main thematic groups containing evaluative lexical items and their integral signs are defined.

Key words: emotionality, emotiveness, expressivity, evaluativeness, youth lexicon.